

Nota van antwoord

Wijzigingsbesluit Natura2000-beheerplan Grote Peel, Deurnsche Peel & Mariapeel

Provincie Noord-Brabant

in samenwerking met

provincie limburg

Inhoud

1.	Inleiding	3
1.1	Aanleiding	3
1.2	Procedure	3
1.3	Ontvankelijkheid zienswijzen	3
1.4	Leeswijzer	3
2.	Tabel met zienswijzen	5
2.1	Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG)	5
2.2	Overzicht van zienswijzen	5
3.	Zienswijzen met betrekking tot de uitspraak van de Raad van State	7
3.a	Verkeerde interpretatie uitspraak Raad van State	7
3.b	Beoordeling van belangen	7
3.c	Ondeugdelijke motivering / onduidelijke communicatie over vervolg-acties die ondernemers kunnen of moeten uitvoeren	8
3.d	Registratie van putten buiten de bufferzones van Natura2000-gebieden	8
4.	Zienswijzen met betrekking tot vergunningen en rechten	9
4.a	Verduidelijking besluit; opheffen vrijstelling beregenen is geen verbod	9
4.b	Verduidelijking besluit: het opheffen van de vrijstelling is niet het intrekken van vergunningen of rechten voor beregening	9
4.c	Aanvragen nieuwe WNB-vergunning ten behoeve van beregening	10
4.d	Onduidelijkheid voor welke beregeningsputten vrijstelling van verplaatsing in stand blijft	10
4.e	Onduidelijkheid rechtspositie tijdelijke onttrekkingsputten	11
4.f	Verduidelijking welke gewassen behoren tot dit besluit	11
4.g	Schadevergoeding	12
4.h	De schadeberekeningen zijn onvolledig	12
4.i	Toetsingscriteria voor de uitvoering concreet maken	13
4.j	Er is meer vereist dan enkel een vergunningplicht (35)	14
5.	Zienswijzen met betrekking tot juridische principes	15
5.a	Strijd met evenredigheidsbeginsel: Onaanvaardbare inperking van de bedrijfsvoering	15
5.b	Strijd met zorgvuldigheidsbeginsel: maatregelen onvoldoende onderzocht, en onvoldoende rekening gehouden met geschiktheid van het gebied voor habitattypen (hoogveen)	15
5.c	Noodzaak van besluit onvoldoende onderbouwd	16
5.d	Besluit is in strijd met rechtszekerheid- en vertrouwensbeginsel	17
6.	Zienswijzen met betrekking tot ondersteunende rapporten en modellen	18
6.a	De gebruikte modellen zijn niet geschikt ter onderbouwing van het besluit	18
6.b	Grenswaarde significant effect is arbitraire keuze (29)	19
6.c	Bepaalde mogelijkheden tot review op onderzoeken	19
6.d	De referentiesituatie (nulmeting) is niet bekend	20
6.e	Door welke organisatie wordt Deltares geaccrediteerd?	20
6.f	In de Passende Beoordeling worden gegevens gebruikt van belanghebbende natuurorganisaties	21

6.g	Onzekerheidsmarges in passende beoordeling	21
7.	Zienswijzen met betrekking tot overige zaken in het beheerplan	22
7.a	Is behoud en herstel van Actief hoogveen wel realistisch?	22
7.b	Er wordt onvoldoende rekening gehouden met de overige natuur in de Peel	23
7.c	Er zijn onverklaarbare verschillen in de bufferzones aan beide zijden van de grens Limburg-Noord-Brabant	23
7.d	Onjuist beeld van hoogveenontwikkeling o.b.v. een veldbezoek	24
7.e	Mogelijke ontheffing bufferzones grenzend aan zones 3 en 4 onvoldoende onderzocht	24
7.f	Terminologie bufferzones is onduidelijk	25
7.g	Toekomst van instandhoudingsdoelen t.o.v. stikstof	26
8.	Zienswijzen met betrekking tot grondwatermaatregelen	28
8.a	Er zijn al veel maatregelen aan de watervoorziening uitgevoerd	28
8.b	Ongelijke behandeling t.o.v. overige onttrekkers	28
8.c	Mogelijke verdere maatregelen onvoldoende onderzocht	29
9.	Zienswijzen met betrekking tot toekomstige plannen	30
9.a	Start herziening Natura2000-beheerplan Peelvenen: (33)	30
9.b	Strijd met zorgvuldigheidsbeginsel: Overgangperiode van 2 jaar is te kort / onvoldoende (geborgde) overgangsregeling (6)	30
9.c	Tijdelijk onttrekkingsverbod	31
9.d	Beperkte communicatie	31
10.	Gevolgen van de ingediende zienswijzen	33
10.1	Verduidelijking status bestaande rechten	33
10.2	Verduidelijken definitie open teelten	33
10.3	Bijdragen aan toekomstige ontwikkeling van maatregelen	33

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Op 17 mei 2022 hebben de provincies Noord-Brabant en Limburg een ontwerp besluit genomen over het gebruik van grondwater voor beregening van open teelt in de bufferzones van een Natura-2000 gebied.

Op grond van artikel 6, lid 3 van de Habitatrichtlijn en artikel 2.7, lid 2 Wet natuurbescherming, mogen activiteiten die uitgevoerd worden in en nabij een Natura2000-gebied niet ertoe leiden dat deze de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen in de weg staan.

Omdat niet op voorhand is uit te sluiten dat grondwateronttrekkingen ten behoeve van de beregening voor open teelt, in het gebied geen significante effecten hebben op de natuurlijke kenmerken, is een passende beoordeling uitgevoerd op basis van hydrologische onderzoeken. Uitgangspunt hierbij (zoals ook bevestigd in de jurisprudentie) is dat de grondwateronttrekkingen zoals die in het gebied plaatsvinden, de natuurlijke kenmerken van het gebied niet mogen aantasten. Deze passende beoordeling is uitgevoerd door Deltares in opdracht van beide provincies.

Aan de hand van grondwater- en oppervlaktewatermetingen is in de passende beoordeling geconcludeerd dat de grondwatersituatie in de Peelvenen niet voldoet aan de hoogveencriteria. Verder wordt aangegeven dat de staat van instandhouding van de Peelvenen ontoereikend is, mede vanwege verdroging. Ook staat vast dat op basis van de regionale modelstudies van de Peelvenen kan worden geconcludeerd dat beregening binnen de bufferzones een effect heeft op de grondwatersituatie in de Natura2000-gebieden. Gelet op deze bevindingen luidt de eindconclusie in de passende beoordeling dat het uitsluiten van een significant negatief effect door de onttrekking van grondwater uit beregeningsputten ten behoeve van de open teelt in de bufferzone niet mogelijk is. Dit betekent dat er op basis van artikel 2.9 lid 1 sub a van de Wet natuurbescherming geen vrijstelling van de natuurvergunning kan worden opgenomen in dit beheerplan, voor het onttrekken van grondwater uit beregeningsputten ten behoeve van de open teelt binnen de bufferzones.

1.2 Procedure

Naar aanleiding van de ter inzagelegging van het ontwerp besluit op 17 mei 2022 hebben belanghebbenden en betrokkenen zienswijzen ingediend. In deze reactienota van zienswijzen (reactienota) geven de provincies Noord-Brabant en Limburg aan of en zo ja hoe de zienswijzen worden meegenomen in het wijzigingsbesluit. Deze reactienota is bedoeld voor degenen die een zienswijze hebben ingediend op het ontwerpbesluit. De reactienota bevat de beantwoording van deze zienswijzen.

Daarnaast is de nota bedoeld voor degenen die in het besluit over de beregening zijn geïnteresseerd. Zij kunnen zich, door het lezen van deze nota, een beeld vormen van de hoofdlijnen van de inspraak en van de wijze waarop provincies zijn omgegaan met de zienswijzen en hoe deze doorwerken in het beheerplan.

1.3 Ontvankelijkheid zienswijzen

Het ontwerpbesluit heeft van 30 mei tot en met 8 juli 2022 ter inzage gelegen. Er zijn 272 zienswijzen binnen deze termijn verzonden en ontvangen.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk één wordt de aanleiding en achtergrond van het beheerplan toegelicht en wat het wettelijke kader is waarbinnen het besluit wordt uitgevoerd. Daarnaast wordt een overzicht gegeven van de al gevolgde procedurestappen en indeling van de nota.

In hoofdstuk twee is aangegeven voor alle zienswijzen in welke hoofdstukken antwoord wordt gegeven op de vragen en opmerkingen.

De hoofdstukken 3 tot en met 9 behandelen de zienswijzen:

- Hoofdstuk 3: Zienswijzen met betrekking tot de uitspraak van de Raad van State
- Hoofdstuk 4: Zienswijzen met betrekking tot vergunningen en rechten
- Hoofdstuk 5: Zienswijzen met betrekking tot juridische principes
- Hoofdstuk 6: Zienswijzen met betrekking tot ondersteunende rapporten
- Hoofdstuk 7: Zienswijzen met betrekking tot overige zaken in het beheerplan
- Hoofdstuk 8: Zienswijzen met betrekking tot grondwatermaatregelen
- Hoofdstuk 9: Zienswijzen met betrekking tot toekomstige plannen

In hoofdstuk 10 worden de wijzigingen als gevolg van ingediende zienswijzen beschreven.

2. Tabel met zienswijzen

In dit hoofdstuk wordt aangegeven voor iedere zienswijze waar de antwoorden gevonden kunnen worden op zijn of haar vragen en opmerkingen. Er zijn 272 zienswijzen binnen deze termijn van de ter inzagelegging verzonden en ontvangen. Het zijn geen 272 unieke zienswijzen, een groot deel van de zienswijzen zijn ingediend door adviseurs of juristen die één zienswijze hebben opgesteld en meerdere particulieren hebben deze separaat ondertekend en ingediend. In de tabel in paragraaf 2.2 is aangegeven voor elke organisatie of particulier welke antwoorden relevant zijn voor uw zienswijze.

2.1 Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG)

Conform de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) verstrekken wij geen NAW-gegevens (naam, adres en woonplaats) en andere persoonsgegevens.

Dit geldt niet voor:

- Ondernemingen die behoren tot een rechtspersoon (zoals een BV of een VOF)
- Personen die beroepsmatig betrokken zijn bij de procedure.

Als gevolg hiervan kunnen wij enkel in onderstaande tabel aangeven welke zienswijzen van particulieren of organisaties waren. In uw ontvangstbevestiging heeft u een Corsa zaak nummer ontvangen waaronder elke zienswijze is geregistreerd (bijv. C2300900/5234542). Met het tweede deel van dit nummer (hierboven 5234542) kunt u uw zienswijze identificeren.

2.2 Overzicht van zienswijzen

Naam/organisatie	Corsa zaak nummer	Zienswijzen Thema
Achmea Rechtsbijstand		Alle zienswijzen
Arvalis		Alle zienswijzen
Bergs advies		Alle zienswijzen
Goorts + Coppens Advocaten/Adviseurs		Alle zienswijzen
Particulier	5101408	alle zienswijzen
Particulier	5108698	4a, 4b, 4g, 5a
Particulier	5108700	4a, 4g
Particulier	5108711	4a, 4b, 4f, 4g
Particulier	5108697	4a, 4b, 4g
Particulier	5108751	4a, 4b, 5a
Particulier	5101845	4g, 8b, 6f, 6g, 6a
Particulier	5108716	7c, 4i
Particulier	5108746	6f, 6g, 7c, 9a
Particulier	5087618	4b, 4g,
Particulier	5101834	4a, 4b, 4g, 5a, 9c, 8a, 8b, 6f, 6g, 7d
Particulier	5101847	4b, 4g, 9b, 8a, 8b, 7d
Particulier	5107657	Alle zienswijzen
Particulier	5103203	4a, 4b, 4g, 6f, 6g
Particulier	5097327	4a, 4g, 8a,
Particulier	5101292	4b, 5a, 5b, 5c, 5d
Particulier	5097349	6f, 6g, 5c, 7b, 6c, 6e
Particulier	5085308 / 5089506	4a, 5a, 8a
Particulier	5101848	6a, 6f, 6g, 8a, 8c, 9b

Naam/organisatie	Corsa zaak nummer	Zienswijzen Thema
Particulier	5097350	4b
Particulier	5101867	6f, 6g, 7c, 9b, 5b
Particulier	5087620	4g, 5a
Particulier	5101295	alle zienswijzen
Particulier	5101844	4a, 4b, 4g
Particulier	5101411	4a, 5a, 8a
Particulier	5101288	4a
Particulier	5108699	4a, 4b, 4g
Particulier	5101290	4a, 4b, 5a
Particulier	5101846	4b, 9b, 7c
Particulier	5093179	4a, 4b, 4g
Particulier	5101410	4a, 4g, 5a
Particulier	5108710	4g, 5a, 6f, 6g, 5b, 8b, 5c, 5d
Particulier	5101407	alle zienswijzen
Particulier	5108702	4b, 4g, 5a, 6f, 6g
Particulier	5108704	4a, 4b, 8b, 5b, 5c, 5d
Particulier	5103204	4a, 4b, 4g, 6a, 7a
Particulier	5108705	4a, 4b, 7f
Particulier	5108706	4g, 7a, 8b
Particulier	5108703	4a, 4b
Particulier	5108707	Alle zienswijzen
Particulier	5097348	Alle zienswijzen
Particulier	5108708	4g, 5a, 9b, 5b, 8a, 6f, 6g, 7e, 7f, 4d, 4e, 8c, 9a
Particulier	5108709	Geen - Zienswijze richt zich op stikstofreductie & natuurverbetering (PSN)
Particulier	5101291	4b, 4g, 8b
Particulier	5101293	4g
Particulier	5097351	alle zienswijzen
Particulier	5108713	4a, 4b, 4g, 6f, 6g,
Particulier	5101858	4a, 4b, 4g
Particulier	5093161	4a, 4b, 4g, 9b, 5b, 8b
Particulier	5108715	4a, 4b, 4g
ZLTO	5101294	Alle zienswijzen
ZLTO de Peel	5101849	Alle zienswijzen
Particulier	5089505	4a, 4b, 5a
Particulier	5093133	4g
Particulier	5114048	4g, 6f, 6g

3. Zienswijzen met betrekking tot de uitspraak van de Raad van State

3.a Verkeerde interpretatie uitspraak Raad van State

Zienswijze:

Indieners constateren dat de aanleiding voor het Ontwerp-wijzigingsbesluit is gelegen in de uitspraak van de Raad van State. In deze uitspraak heeft de Afdeling bestuursrechtspraak de provincie de opdracht gegeven om de uitzondering voor beregeningsputten voor open teelten beter te onderbouwen. De Afdeling heeft nimmer overwogen dat de provincie over moest gaan tot het opleggen van een algeheel verbod. Op basis van het voorgenomen wijzigingsbesluit is duidelijk dat de provincie de opdracht van de Afdeling kennelijk te beperkt heeft geïnterpreteerd en heeft toegevoerd naar een verbod.

Antwoord:

Zowel de Rechtbank als de Raad van State komen kortgezegd tot de conclusie dat de effecten van het gebruik van de beregeningsputten voor de Natura2000-gebieden onvoldoende zijn onderzocht. Daarbij moet nadrukkelijk rekening worden gehouden met de vereisten vanuit de Habitatrichtlijn en de Wet Natuurbescherming. Vrijstelling kan pas worden verleend als er wetenschappelijk gezien geen twijfel bestaat dat geen sprake is van aantasting van de natuurlijke kenmerken van betrokken Natura2000-gebieden. De opdracht was helder: doe opnieuw onderzoek naar een mogelijke vrijstellingsregeling. Nader onderzoek is uitgevoerd en daaruit blijkt dat deze wetenschappelijke zekerheid niet kan worden gegeven.

Het ontwerpbesluit houdt in dat er niet langer een vrijstelling van de WNB-vergunningplicht – betreffende grondwateronttrekkingen is ten behoeve van beregening open teelten. Hiermee is dus geen sprake van een algeheel verbod, zoals de zienswijze veronderstelt. Niet langer vrijstellen betekent dat de reguliere systematiek ten aanzien van vergunningverlening geldt vanuit de Wnb. Dat betekent dat per individueel geval moet worden bekeken in hoeverre deze systematiek van toepassing is op de betreffende beregening. Dit betekent dat er op grond van artikel 2.7, lid 2 Wnb een vergunningplicht geldt als significante gevolgen niet zijn uit te sluiten.

3.b Beoordeling van belangen

Zienswijze:

Indiener verwijst naar de uitspraak van de Afdeling Bestuursrechtspraak d.d. 24 februari 2021 en stelt dat bij een besluit kritisch gekeken moet worden naar de geschiktheid, noodzakelijkheid en evenwichtigheid. Alle betrokken belangen moeten hierbij worden afgewogen en ook in hoeverre bepaalde belangen worden geraakt.

Antwoord:

Het doel van het (ontwerp) besluit is het voorkomen van de aantasting van de natuurlijke kenmerken van betrokken Natura2000-gebieden. Het niet langer hanteren van de vrijstelling is een geschikt én noodzakelijk instrument om dit doel te bereiken. In de uitspraak van de Raad van State van 24 februari 2021 ECLI:NL:RVS:2021:361 gaat de RvS expliciet in op de belangenafweging. Daarbij wordt in rechtsoverweging 4.7 aangegeven door de RvS dat een vrijstelling voor beregenen alleen in het beheerplan kan worden opgenomen als uit een passende beoordeling de zekerheid is verkregen dat deze activiteiten de natuurlijke kenmerken van de betrokken Natura2000-gebieden niet zal aantasten. Voor het meewegen van de agrarische bedrijfsbelangen is in een passende beoordeling geen ruimte.

3.c Ondeugdelijke motivering / onduidelijke communicatie over vervolg-acties die ondernemers kunnen of moeten uitvoeren

Zienwijze:

Op grond van artikel 3:46 van de Awb bent u verplicht uw besluitvorming te voorzien van een deugdelijke motivering. In casu ontbreekt deze. De motivering van het wijzigingsbesluit is uitsluitend gestoeld op de volgens cliënt gebrekkige passende beoordeling. De rechtbank heeft de provincie opdragen een nieuw besluit te nemen met in achtneming van haar uitspraak. De provincie dient daardoor in te gaan op het feit dat zodra het voorgenomen besluit is vastgesteld en bekend is gemaakt de door de rechtbank getroffen voorlopige voorziening komt te vervallen.

Antwoord:

Voor antwoorden omtrent de passende beoordeling verwijzen wij naar hoofdstuk 6. Tegen het Beheerplan Peelvenen is beroep ingesteld. Dat beroep richt zich tegen de in dat plan beschreven uitzonderingen op de natuurvergunningplicht voor gebruik van de beregeningsputten. De rechtbank Oost-Brabant heeft bij uitspraak van 20 december 2018 (ECLI:NL:RBOBR:2018:6370) dat beroep gegrond verklaard en de uitzondering op de natuurvergunningplicht vernietigd. De ecologische onderbouwing die ten grondslag was gelegd aan het beheerplan was gebrekkig. Er moest in zoverre een nieuw besluit worden genomen ten aanzien van de vrijstellingsregeling in het beheerplan. Afhankelijk van de uitkomsten van nader onderzoek zou al dan niet een nieuwe regeling opgenomen kunnen worden. In de uitspraak heeft de rechtbank voorts een voorlopige voorziening getroffen. Die houdt –kort samengevat– in dat het gebruik van legale beregeningsputten ten behoeve van beregening voor open teelt is uitgezonderd van de natuurvergunningplicht, indien voor het gebruik van deze putten toestemming is verleend voor of deze geregistreerd is voor 1 januari 2001. Die voorlopige voorziening vervalt conform de uitspraak direct na bekendmaking op de voorgeschreven wijze van het nieuwe besluit. In het besluit zelf hoeft daar niet op in worden gegaan. Het is immers een feit dat deze vervalt conform hetgeen is beschreven in de uitspraak. Op dat moment geldt het nieuwe besluit. Wat de gevolgen daarvan zijn is beschreven in H4 van deze nota. Voor zover indiener van mening is dat een deugdelijke motivering van het besluit ontbreekt, wijzen wij op de opdracht die door de rechtbank is gegeven: het nemen van een nieuw besluit met in achtneming van haar uitspraak. Naar aanleiding van deze uitspraak hebben wij nader onderzoek gedaan naar de gevolgen van onttrekkingen ten behoeve van beregening open teelten. Uit dat onderzoek en passende beoordeling blijkt dat een generieke vrijstelling van de WNB-vergunningplicht voor alle beregening open teelten op dit moment niet mogelijk is. Dat zou alleen kunnen als verzekerd is dat deze beregening niet zou kunnen leiden tot significante gevolgen op Natura2000-gebieden. Gezien de Passende beoordeling, opgesteld door Deltares, en de eisen die aan de opname van een dergelijke vrijstellingsregeling in artikel 2.9 WNB worden gesteld, zijn er geen valide ecologische redenen en daarmee evenmin een juridische basis om in het Beheerplan Peelvenen opnieuw een vrijstellingsregeling op te nemen.

3.d Registratie van putten buiten de bufferzones van Natura2000-gebieden

Zienswijze:

Meerdere indieners hebben de locatie van één of meerdere putten bijgevoegd in hun zienswijze met de vraag of dit besluit betrekking heeft op deze put.

Antwoord:

Een deel van de beschreven putten vallen buiten de bufferzones van Natura2000-gebieden. Wanneer een put buiten de bufferzones ligt heeft dit besluit geen effect op deze put. Dit besluit betreft de vrijstelling voor beregening van open teelten voor putten binnen de bufferzones.

4. Zienswijzen met betrekking tot vergunningen en rechten

4.a Verduidelijking besluit; opheffen vrijstelling beregenen is geen verbod

Zienswijze:

Meerdere mensen hebben een zienswijze ingediend tegen een algeheel **verbod** op beregenen. Daarbij geven zij aan dat zij de onderbouwing (passende beoordeling) niet toereikend achten voor een algeheel verbod en dat zij daardoor worden geconfronteerd met verminderde gebruiksmogelijkheden voor hun grond en als gevolg daarvan bedrijfsschade.

Antwoord:

Het besluit tot aanpassing van het Natura2000-plan Peelvenen van dec. 2017 houdt in, dat de in het plan opgenomen vrijstellingsregeling van de WNB-vergunningplicht – betreffende de grondwateronttrekkingen in de bufferzone ten behoeve van beregening open agrarische teelten - niet meer aan de orde is. Niet langer vrijstellen betekent dat de reguliere systematiek ten aanzien van vergunningverlening van de WNB weer van kracht wordt indien er sprake zou kunnen zijn van niet al toegestane activiteiten met een mogelijk significant negatief effect op de Natura2000-instandhoudingsdoelstellingen.

Het niet-vrijstellen houdt NIET in een algeheel verbod voor beregening op grond van de Wet natuurbescherming. De passende beoordeling maakt wel zichtbaar dat vanwege de cumulatieve effecten van grondwateronttrekkingen het verkrijgen van een WNB-vergunning niet voor de hand ligt, maar het is niet op voorhand verboden of onmogelijk indien een initiatiefnemer kan aantonen dat zijn onttrekking zodanig gering is dat er geen significant negatieve effecten te verwachten zijn, ook niet in samenhang met andere initiatiefnemers.

4.b Verduidelijking besluit: het opheffen van de vrijstelling is niet het intrekken van vergunningen of rechten voor beregening

Zienswijze:

Meerdere indieners hebben een bezwaar ingediend tegen het intrekken van hun vergunningen met dit besluit. Zij constateren dat een groot aantal beregeningsputten rondom de Peelvenen al zijn vergund voor 10 juni 1994, zijnde de datum die als relevante Europese referentiedatum wordt beschouwd. Dat betekent dat deze putten legaal aanwezig zijn en dat een natuurvergunning voor deze putten niet vereist is. Deze putten hadden daarom geen deel mogen uitmaken van de effectberekening van de grondwateronttrekkingen. Het ten onrechte meenemen hiervan heeft onnodig onrust onder agrariërs veroorzaakt en de indruk gewekt dat de overheid de bedoeling heeft/had om alle grondwateronttrekkingen te beëindigen. De indieners geven aan dat zij de onderbouwing (passende beoordeling) niet toereikend achten voor een dergelijke aanpassing van hun rechten en dat zij daardoor kunnen worden geconfronteerd met verminderde gebruiksmogelijkheden voor hun grond en als gevolg daarvan bedrijfsschade.

Antwoord:

Het besluit houdt in dat er niet langer een vrijstelling geldt voor grondwateronttrekkingen ten behoeve van beregening open teelten. Hiermee wordt geen verbod ingesteld op grond van de Wet natuurbescherming. Niet langer vrijstellen betekent dat de reguliere systematiek ten aanzien van vergunningverlening geldt vanuit de WNB. Dat betekent dat per individueel geval moet worden bekeken in hoeverre deze van toepassing is op de betreffende beregening. Dit kan betekenen dat er op grond van artikel 2.7, lid 2 WNB een vergunningplicht geldt als significante gevolgen op voorhand niet zijn uit te sluiten. Tegelijkertijd kan het zo zijn dat er sprake is van bestaande rechten

uit het verleden (kortgezegd: een WNB vergunning of toestemming op de referentiedatum 10 juni 1994) waardoor wellicht geen sprake is van een vergunningplicht. Deze bestaande rechten wordt anders dan indieners beweren door het besluit niet aangetast.

Uitgaande van de Passende beoordeling opgesteld door Deltares (hierna: 'Pb Deltares') en de eisen die aan de opname van een vrijstellingsregeling in artikel 2.9 Wet natuurbescherming (hierna: 'Wnb') worden gesteld, zijn er thans geen valide ecologische redenen en daarmee evenmin een juridische basis is om in het Beheerplan Peelvenen opnieuw een algemene vrijstellingsregeling op te nemen voor beregening uit grondwater voor open teelten in de bufferzone rond de Peelvenen.

4.c Aanvragen nieuwe WNB-vergunning ten behoeve van beregening

Zienswijze:

Meerdere indieners geven het signaal dat een nieuwe vergunning aanvragen onmogelijk is. Het voortgezet gebruik van de bestaande beregeningsput(ten) zal volgens indieners juridisch onmogelijk worden gemaakt. Dat betekent dat zij worden geschaad in hun belangen. Zij kunnen de huidige teelt niet voortzetten zonder beregening en dat levert een forse schadepost op: naast een minder rendabele teelt neemt de waarde van de betreffende gronden substantieel af.

Antwoord:

Als gevolg van het besluit is beregening ten behoeve van open teelten niet langer vrijgesteld. Dit betekent dat er op grond van artikel 2.7, lid 2 WNB een vergunningplicht geldt voor een onttrekking als significante gevolgen op voorhand niet zijn uit te sluiten. De Passende Beoordeling laat zien, dat daarbij al snel sprake zal zijn van mogelijk significante gevolgen, waardoor een vergunning nodig is. Alleen met mitigerende maatregelen of in het uiterste geval – compenserende maatregelen – kan dan een vergunning worden verkregen. Per individuele put moet worden bekeken in hoeverre deze van toepassing is op de betreffende beregening. Zoals reeds aangegeven betekent dit niet dat geen gebruik meer kan worden gemaakt van bestaande rechten.

Het besluit verandert overigens niets aan de huidige situatie voor nieuwe putten, aangezien deze in de oude regeling ook al niet waren vrijgesteld van de vergunningplicht. Nieuwe onttrekkingen in beschermingsgebieden en bufferzones, in en rondom Natura2000-gebieden, waarvan op voorhand niet kan worden uitgesloten dat deze significante effecten kunnen hebben behoren een vergunning te hebben. In aanvulling hierop: er is ook waterwetgeving van toepassing voor de bufferzones, deze beleidsregels van waterschappen zijn nu niet veranderd. Voor nieuwe onttrekkingen kan geen waterwet vergunning worden gegeven als de nieuwe onttrekking in een bufferzone van een Natura2000 of bufferzone van een natuurgebied van het Natuur Netwerk Nederland ligt (zie website betrokken waterschappen).

4.d Onduidelijkheid voor welke beregeningsputten vrijstelling van verplaatsing in stand blijft

Zienswijze:

De tekst van het ontwerp-wijzigingsbesluit maakt niet duidelijk of de vrijstelling voor verplaatsing van grondwaterputten (mits onder de voorwaarde dat de oude put wordt gesaneerd en geen verplaatsing plaatsvindt naar de Grootte Peel en de Deurnsche en Mariapeel toe) in stand blijft voor bestaande beregeningsputten, waarvoor toestemming is verleend voor de referentiedatum of waarvoor daarna een WNB-vergunning is verkregen. Het argument hiervoor ligt in de uitspraak van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State op 24 februari 2021, waarin is overwogen dat

een zodanige uitzondering van de vergunningplicht voor het verplaatsen van de beregeningsputten haar grondslag vindt in de WNB. Voor zover nodig. Daarom verzoeken indieners de vrijstelling van het verplaatsen van de beregeningsputten in het beheerplan te verankeren.

Antwoord:

Het niet-vrijstellingsbesluit heeft alleen betrekking op grondwateronttrekkingen die niet beschikken over een WNB-vergunning of 'toestemming naar Nederlands recht' van voor 10 juni 1994. Nu deze onttrekkingen weer onder het reguliere vergunningenregime van de WNB gaan vallen, wordt over het wel of niet toegestaan zijn van afwaartse verplaatsingen ook in dat kader beslist.

Voor grondwateronttrekkingen met een Wnb-vergunning of 'toestemming naar Nederlands recht' van voor 10 juni 1994 blijft de vrijstelling gelden op de huidige locatie. Als er sprake is van (afwaartse) verplaatsing geldt de put op een nieuwe locatie als een project dat beoordeeld moet worden o.g.v. de Wnb.

4.e Onduidelijkheid rechtspositie tijdelijke onttrekkingsputten

Zienswijze:

Indiener geeft aan dat tijdens een presentatie van de Provincie Limburg is aangegeven dat de tijdelijke vergunningen die zijn verleend totdat het Natura2000-Beheerplan definitief is vastgesteld zijn verlopen "bij besluit RvSt. Febr '21". Dit is alleen al om die reden niet juist dat de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State dit niet heeft bepaald in haar uitspraak van 24 februari 2021. Uit de rechtspraak van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State blijkt bovendien dat Wnb-vergunningen niet van rechtswege kunnen vervallen, ook al staat dat wel in de vergunning. De betreffende vergunningen zijn bovendien verleend als "verlenging" van vergunningen die in het verleden door de Minister van LNV of Gedeputeerde Staten van Limburg zijn verleend. Agrariërs die beschikken over een tijdelijke vergunning beschikken naar onze mening, anders dan de Provincie Limburg kennelijk meent, wel degelijk na het publiceren van het wijzigingsbesluit nog steeds over een rechtsgeldige Wnb-vergunning.

Antwoord:

Hetgeen indiener aangeeft is juist. De informatie in de bewuste presentatie was onjuist. De tijdelijke vergunningen waar indiener op doelt, zijn verleend totdat de beheerplannen voor enkele Natura2000-gebieden zijn vastgesteld en onherroepelijk zijn geworden. Het betreft een omstandigheid/voorwaarde die ertoe leidt dat de vergunning vervalt, op het moment dat een ander besluit wordt genomen. Dit staat inderdaad op gespannen voet met jurisprudentie van de RvS (onder meer ABRS 9 april 2014, ECLI:NL:RVS:2014:1211), waarin de RvS oordeelt dat de Natuurbeschermingswet 1998 geen ruimte biedt voor het van rechtswege laten vervallen van een onherroepelijke vergunning en oordeelt zij dat de Natuurbeschermingswet uitputtend regelt in welke gevallen het bevoegd gezag vergunningen kan intrekken of wijzigen. Dit geldt ook voor de huidige WNB. In dat geval beschikken de betreffende agrariërs dus nog over een toestemming in het kader van de NBW.

4.f Verduidelijking welke gewassen behoren tot dit besluit

Zienswijze:

Door meerdere indieners is aangegeven dat er onduidelijkheid bestaat over de teelten waarop dit wijzigingsbesluit betrekking heeft. Kan er verduidelijkt worden voor welke teelten de vrijstelling vervalt?

Antwoord:

De vrijstelling vervalt voor beregening ten behoeve van open teelten. Onder open teelten vallen alle teelten (akkerbouw, weilanden, vollegrondstuinbouw) die niet onder glas of in tunnels worden geteeld. Er is in deze teelten een continu open contact met de atmosfeer. Bedekte teelten zijn bedrijfsmatige teelten onder glas of in tunnels waarbij geen continu open contact met de atmosfeer is. Hieronder vallen ook teelten in bedekte ruimten niet zijnde kassen of tunnels.

Tunnels kunnen dus ook onder de bedekte teelt vallen, mits de tunnel afgesloten is en gedurende de gehele tijd blijft staan. Teelten waarbij het plastic tijdens de teelt wordt verwijderd, moeten worden gezien als onbedekte teelt.

Deze definitie wordt opgenomen in het wijzigingsbesluit.

4.g Schadevergoeding

Zienswijze:

Meerdere mensen eisen schadevergoedingen voor:

- Schadevergoeding aan gewassen
- Waardevermindering grond
- Stuifschade
- Algemene waardedaling van de bedrijfsgebouwen
- Recente investering in nieuwe regeninstallatie à waardedaling
- Sanering als gevolg van algemeen belang wordt normaliter vergoed
- Contractverplichtingen (teelt gewassen) niet nakomen; boetebeding

Antwoord:

Agrariërs die niet over een natuurvergunning (of daarmee vergelijkbare toestemming) voor het gebruik van de beregeningsputten beschikken, komen niet voor nadeelcompensatie in aanmerking nu er niet opnieuw in een vrijstellingsregeling wordt voorzien in het beheerplan. Er is door de provincies Noord-Brabant en Limburg geprobeerd een vrijstellingsregeling in het leven te roepen die door de bestuursrechter is vernietigd.

Artikel 6.3 Wnb bevat een wettelijke grondslag voor de schadevergoedingsplicht. Wanneer sprake is van een legale situatie waarbij door een separaat besluit op grond van de Wnb een bestaande Wnb-vergunning wordt ingetrokken of gewijzigd (art. 5.4) dan wel middels een aanschrijving in bestaande rechten wordt ingegrepen (art. 2.4), zal de agrariër volgens ons aanspraak kunnen maken op nadeelcompensatie. Het besluit betreft echter niet het intrekken/ wijzigen van bestaande Wnb-vergunningen of het inperken van bestaande rechten uit het verleden. Schadevergoeding is dus in dit geval niet aan de orde.

4.h De schadeberekeringen zijn onvolledig

Zienswijze:

De schadeberekeringen zijn onvolledig omdat een aantal gewassen zoals zeer dure tuinbouwgewassen niet zijn meegenomen in de berekening. Vanwege het zorgvuldigheidsprincipe dient de overheid dit te herstellen voorafgaand aan haar besluiten.

Antwoord:

Het besluit om grondwateronttrekkingen in de bufferzones ten behoeve van open agrarische teelten niet vrij te stellen van de WNB-vergunningplicht beperkt de grondgebruiksmogelijkheden voor verschillende teelten. De rapportages hierover hebben niet als doel gehad om de hoogte van

schadevergoedingen te bepalen maar om een indruk, orde-grootte, te krijgen van de schade voor de landbouw, als deze berekening niet langer meer mogelijk is. Op grond van de antwoorden bij enkele andere zienswijzen (zie o.a. 4a, (inz. Aansprakelijkheid)) is duidelijk dat:

- De omvang van de schade voor agrarische bedrijven indien niet meer zonder Wnb-vergunning berekend mag worden, geringer is dan afgelopen voorjaar is berekend, omdat veel meer dan in de berekening toen verondersteld werd de berekening doorgang kan vinden als gevolg van geldige Wnb-vergunningen en 'toestemming naar Nederlands recht' van voor 10 juni 1994, de 'oude rechten'; bij deze onttrekkingen ontstaat geen schade omdat zij niet geraakt worden door het niet-vrijstellingsbesluit.
- Artikel 6.3 Wnb bevat een wettelijke grondslag voor de schadevergoedingsplicht. Wanneer sprake is van een legale situatie waarbij door een separaat besluit op grond van de Wnb een bestaande Wnb-vergunning wordt ingetrokken of gewijzigd (art. 5.4) dan wel middels een aanschrijving in bestaande rechten wordt ingegrepen (art. 2.4), zal de agrariër in principe aanspraak kunnen maken op nadeelcompensatie. In dit geval betreft het besluit echter niet het intrekken/ wijzigen van bestaande Wnb-vergunningen of het inperken van bestaande rechten uit het verleden. Schadevergoeding is daarom in dit geval niet aan de orde.

4.i Toetsingscriteria voor de uitvoering concreet maken

Zienswijze:

Voor de natuur is het van belang dat ook uitvoering gegeven kan worden aan het beleid, anders is er geen grip op het voorkomen van de effecten van berekening en daarmee op de grondwaterstand en verdroging van het Natura2000-gebied. De volgende vragen zijn geplaatst voor de verduidelijking van het beleid.

1. Er wordt verzocht om in het beheerplan de criteria op te nemen waaraan getoetst wordt bij de verlening van Wnb-vergunningen. Welke voorschriften neemt de provincie op in de Wnb-vergunning om een te lage grondwaterstand te voorkomen?
2. Er wordt verzocht om aan te geven voor welke beregeningsputten deze vergunning-verlening gaat gelden, met welke peildatum. Hoeveel putten vallen mogelijk niet onder de vergunningplicht en leidt dat tot de gewenste effecten voor de natuur ?
3. Er wordt verzocht aan te geven hoe de handhaving van beregeningsputten waarvoor geen vergunning is verleend of geen vergunning is aangevraagd wordt uitgevoerd?

Antwoord:

1. Een beheerplan Natura2000 beschrijft de activiteiten waarvoor wel of geen vergunning nodig is. Hoe de vergunning plaats vindt is (nergens) in een beheerplan vermeld. Elke aangevraagde vergunning wordt beoordeeld naar het vigerende vergunningbeleid, dat gebaseerd is op de habitatrichtlijn en actuele jurisprudentie ten tijde van de aanvraag.
2. Zie onder 4 a en b, verder geldt ook het volgende. Het is momenteel niet duidelijk hoeveel putten niet onder de vergunningplicht vallen. Dit wordt de komende maanden onderzocht door de provincies. De uitspraak van de Raad van State gaf als opdracht om opnieuw onderzoek te doen naar een mogelijke vrijstellingsregeling (3a). Er is geen uitspraak gedaan over een te bereiken effect voor natuur. Als u doelt op de instandhoudingsdoelstellingen van de Wnb, dan draagt het intrekken van de vrijstelling hieraan bij. Het is op dit moment niet te bepalen of dit leidt tot het behalen van de doelstellingen.

3. Er wordt nader onderzoek gedaan naar welke putten beschikken over bestaande rechten (Waterwet/Wnb/toestemming op de referentiedatum). Bij constatering van een eenduidige overtreding van de Wnb en/of Waterwet zal door het betreffende bevoegd gezag bestuursrechtelijk handhavend worden opgetreden, uitgaande van de zogenoemde beginselplicht tot handhaving.

4.j Er is meer vereist dan enkel een vergunningplicht (35)

Zienswijze:

Indiener geeft aan dat het tijd wordt om niet alleen een stand-still beleid te voeren, maar om met maatregelen de waterstand binnen de bufferzones flink te verhogen. Enkel opnieuw de vergunningplicht invoeren, zoals in onderhavige besluit gebeurt, acht de indiener onvoldoende.

Antwoord:

Om aan de instandhoudingsdoelstellingen te kunnen voldoen lijken hogere peilen van zowel grond- als oppervlaktewater in en rond de Peelvenen nodig. Er is bij de voorbereiding van het niet-vrijstellingsbesluit naar aanleiding van het besluit van de Raad van State onderzoeksmatig vooral ingegaan op de effecten van grondwateronttrekkingen. Daardoor beschikken de provincies niet over onderzoeksuitkomsten die aangeven wáár welke grond- en oppervlaktewaterpeilen gerealiseerd zouden moeten worden.

Om wél tot onderbouwde keuzes hierover te komen hebben wij in de Intentieovereenkomst onze inzet voor een nieuwe hydrologische analyse ten behoeve van vernieuwing van het Natura2000-beheerplan in 2023-2024 beschreven. En hebben wij in diezelfde intentieovereenkomst opgenomen om in de overgangperiode 2023-2024 zo veel als mogelijk nuttige transitiemaatregelen ten behoeve van een beter waterbeheer en minder (grond-)watergebruik te bevorderen en waar nodig te financieren. Het doel daarvan is om vooruitlopend op de rekenkundige onderbouwing alvast maatregelen te kunnen uitvoeren waarvan op voorhand duidelijk is ze dat een transitie niet belemmeren. Dit worden ook wel 'no regret' (letterlijk 'geen spijt'- maatregelen genoemd).

5. Zienswijzen met betrekking tot juridische principes

5.a Strijd met evenredigheidsbeginsel: Onaanvaardbare inperking van de bedrijfsvoering

Zienswijze:

Het ontwerp-wijzigingsbesluit vormt een onaanvaardbare inperking van de bestaande en toekomstige bedrijfsvoering, nu binnen de bufferzones rond de Peel-Natura2000 gebieden het beregenen weer vergunningsplichtig wordt. Waarbij het nog maar de vraag is of er vergunningen verleend gaan worden. Deze regeling gaat veel verder dan op grond van de uitspraak van de rechtbank en Raad van State nodig is. Indiener geeft aan dat deze onevenredig in zijn belang wordt geschaard en in de besluitvorming onvoldoende oog is geweest voor agrarische belangen.

Antwoord:

Er is naar onze mening geen sprake van een onaanvaardbare inperking van de bedrijfsvoering. Het ontwerpbesluit houdt in dat er niet langer een vrijstelling geldt voor grondwateronttrekkingen ten behoeve van beregening open teelten. Hiermee wordt niet een vergunningplicht ingesteld of een verbod op grond van de Wet natuurbescherming. Niet langer vrijstellen betekent dat de reguliere systematiek ten aanzien van vergunningverlening geldt vanuit de WNB. Dat betekent dat per individueel geval moet worden bekeken in hoeverre deze van toepassing is op de betreffende beregening. Dit kan betekenen dat er op grond van artikel 2.7, lid 2 WNB een vergunningplicht geldt als significante gevolgen niet zijn uit te sluiten. Tegelijkertijd kan het zo zijn dat er sprake is van bestaande rechten uit het verleden waardoor wellicht geen sprake is van een vergunningplicht. Deze bestaande rechten wordt door het ontwerpbesluit niet aangetast. Er is dan ook geen sprake van een onaanvaardbare inperking.

Voor zover indiener van mening is dat er onvoldoende rekening is gehouden met de agrarische belangen het volgende. Op grond van de Habitatrichtlijn en de WNB wordt van elk plan of project met mogelijk significante gevolgen een passende beoordeling gemaakt van die effecten op de natuur. Bij de beoordeling of een plan of project significante effecten kan hebben, mogen (sociaal-) economische belangen geen rol spelen. Dit beperkt de toetsing aan het evenredigheidsbeginsel. Zie ook de reactie bij onderdeel 3b, waarin wordt ingegaan op hetgeen de RvS stelt ten aanzien van de belangenafweging.

5.b Strijd met zorgvuldigheidsbeginsel: maatregelen onvoldoende onderzocht, en onvoldoende rekening gehouden met geschiktheid van het gebied voor habitattypen (hoogveen)

Zienswijze:

Er wordt onvoldoende rekening gehouden met de mate van geschiktheid van de Natura2000-gebieden voor toename Actief Hoogveen en herstel van Herstellend Hoogveen. Verder is onvoldoende duidelijk in hoeverre rekening gehouden is met de hoogteverschillen tussen en in de verschillende Natura2000-gebieden. Voor met name de Groote Peel en de Bult is sprake van forse hoogteverschillen, welke maken dat per definitie niet het gehele als Natura2000 aangewezen gebied geschikt is voor Hoogveen. Hier wordt naar de mening van cliënten ten onrechte aan voorbij gegaan, terwijl wel beperkingen gelden voor agrarische bedrijven, ook die welke gelegen zijn in bufferzones welke grenzen aan deelgebieden waar toename van Actief Hoogveen en herstel van Herstellend Hoogveen door de hoogteverschillen toch al redelijkerwijs niet te verwachten is.

Indieners vinden het onbegrijpelijk dat gedurende de doorlopen procedures en vooral ook sedert de uitspraak van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State van 24 februari 2021 niet nader onderzocht is welke maatregelen nog kunnen worden uitgevoerd, wat de positieve effecten daarvan zijn en of deze opwegen tegen de effecten van de grondwateronttrekkingen via de beregeningsputten ten behoeve van de open teelten. Daarbij is het niet verplicht dat die maatregelen feitelijk allemaal al zijn getroffen en effectief zijn.

Antwoord:

Bij de hydrologische modelberekening zijn normale jaren en droge jaren berekend, omdat volgens de rechter het niet berekenen van (extreem) droge jaren een tekortkoming was. Tevens zijn berekeningen gemaakt van de situatie voor en na uitvoering van natuurherstelprojecten, waarbij steeds is onderzocht welk effect de berekening heeft op de hydrologische omstandigheden in het Natura2000-gebied. Vanwege de verplichting uit de habitatrichtlijn om de cumulatieve effecten van de grondwateronttrekkingen zichtbaar te maken zijn alle onttrekkingen in het model verwerkt (ook drinkwaterwinning).

Bij toepassing van de norm zoals in de passende beoordeling is vermeld, maakt het niet uit of de berekening is gebaseerd op: 'alle onttrekkingen vergund na 1994', of 'situatie voor of na uitvoering van vernatting in Natura2000-gebied' of 'extra onttrekkingen in extreem droge jaren'. Het gaat erom welk berekend hydrologisch effect te verwachten is in delen van het Natura2000-gebied. Bij de berekeningen in 2021 zijn de landbouwmaatregelen met een vereenvoudigde methode verwerkt in de modellen.

Hoogteverschillen en andere gebiedskenmerken zijn in beschouwing genomen in o.a. de passende beoordeling. De hogere delen van de Natura2000-gebieden zijn onderdeel van het grondwatersysteem van de Peelgebieden, dus ook onttrekking nabij deze zones kan significante invloed hebben op de instandhoudingsdoelen in de lagere delen van het Natura2000-gebied. Daarom kan onttrekking voor berekening nabij hogere delen niet zonder meer worden vrijgesteld.

Sinds de uitspraak van RvS inzake PAS en de recente uitspraak inzake de bouwvrijstelling van 2 november 2022 (ECLI:NL:RVS:2022:3159) mogen toekomstige maatregelen die nog niet zijn vastgesteld door een bevoegd gezag, niet in beschouwing worden genomen bij de beoordeling en besluitvorming inzake een vrijstelling van vergunning. Het moet gaan om maatregelen die daadwerkelijk zijn uitgevoerd en de verwachte voordelen daarvan moeten vaststaan.

5.c Noodzaak van besluit onvoldoende onderbouwd

Zienswijze:

De noodzaak van een extreem harde en eenzijdige ingreep bij één sector bij het besluit is onvoldoende onderbouwd en aangetoond. Op vragen van statenleden van de Partij van de Dieren zegt het Limburgse GS college: de einddatum voor het realiseren van de gunstige staat van instandhouding is nergens bij aanwijzingsbesluit vastgelegd, ook niet door LNV die als systeem verantwoordelijke voor de Natura2000-zaken aan de lat staat. Provincies dwingen dus een hogere ambitie af dan strikt noodzakelijke en dat kan alleen als daarbij een compensatie van geleden schade plaatsvindt.

Antwoord:

Zowel de Rechtbank als de Raad van State komen kortgezegd tot de conclusie dat de effecten van het gebruik van de beregeningsputten voor de Natura2000-gebieden onvoldoende zijn onderzocht. Daarbij moet nadrukkelijk rekening worden gehouden met de vereisten vanuit de Habitatrichtlijn en de Wet natuurbescherming. Vrijstelling kan pas worden verleend als er wetenschappelijk gezien geen twijfel bestaat dat geen sprake is van aantasting van de natuurlijke kenmerken van betrokken Natura2000-gebieden. De opdracht was helder: doe opnieuw onderzoek naar een mogelijke

vrijstellingsregeling. Nader onderzoek is uitgevoerd en daaruit blijkt dat deze wetenschappelijke zekerheid niet kan worden gegeven en daarom kan op grond van artikel 2.9 Wnb geen vrijstelling worden opgenomen. Er is dus geen sprake van een extreem harde ingreep, maar er wordt uitvoering gegeven aan de bepaling uit de Wnb en de Habitatrichtlijn. Daarnaast verwijzen wij in dit kader naar hetgeen over de gevolgen van het besluit is opgenomen in onze reactie bij 4.a en b.

5.d Besluit is in strijd met rechtszekerheid- en vertrouwensbeginsel

Zienswijze:

Verschillende indieners geven aan dat het ontwerpwijzigingsbesluit grote negatieve gevolgen voor (het bedrijf van) cliënte met zich mee zal brengen, alsook een forse schadepost. Ze geven aan dat er sprake is van een legale beregeningsput, waarvan het gebruik nu niettemin juridisch onmogelijk wordt gemaakt. Dit is in strijd met het rechtszekerheidsbeginsel. Voorts is dit volgens hen in strijd met het vertrouwensbeginsel. Als gevolg van het feit dat cliënte beschikte over een door de overheid verstrekte vergunning, mocht zij erop vertrouwen dat zij hiervan gebruik zou kunnen blijven maken. Meer specifiek verwijzen indieners ter onderbouwing specifiek naar besluiten op bezwaar (d.d. 17 december 2009 en 2 maart 2010), het GGOR en jurisprudentie (31 maart 2010 zaaknummer 200903784/1/R2, 13 januari 2021 ECLI:NL:RVS:2021:45)

Indieners geven aan dat het gebruik van beregeningsputten slechts een minimale invloed op de grondwaterstand in de Peelgebieden zou hebben en het stopzetten hiervan niet tot een significante verbetering zou leiden. Daarom mocht ervan uitgegaan worden dat de voortzetting van legale beregeningen blijvend zou worden toegestaan en niet tot verslechtering van de instandhoudingsdoelstellingen zou leiden. Hierbij is mede van belang dat van overheidswege maatregelen getroffen zouden worden om te verzekeren dat de instandhoudingsdoelstellingen gehaald zouden worden. In redelijkheid kan nu niet, nu het treffen van adequate maatregelen is nagelaten, aan cliënte (c.q. de overige gebruikers van legale beregeningsputten in de bufferzone) worden aangerekend dat dit niet is gebeurd.

Hierbij is tevens van belang dat in het kader van het ontwerp-wijzigingsbesluit niet is onderzocht of er met de (daadwerkelijke uitvoering van de destijds reeds bekende) maatregelen niet een oplossing kan worden bereikt waarbij de berekening in stand kan blijven en de instandhoudingsdoelen tevens behaald kunnen worden. De conclusie moet dan ook zijn dat er geen aanleiding kan zijn om grondwaterputten te saneren als uit onderzoek door dezelfde deskundige partijen in hetzelfde Natura2000-gebied blijkt dat ondanks de aanwezigheid van grondwaterputten de grondwaterstand probleemloos (met maatregelen) verhoogd kan worden

Antwoord:

Indieners gaan er ten onrechte vanuit dat het besluit tot niet langer vrijstelling automatisch leidt tot het stopzetten van beregening en het saneren van putten. Dat is niet het geval. Zie ook onze reactie onder punten 4a en 5a. Bestaande rechten uit het verleden of geldende vergunningen worden niet aangetast door dit besluit. Bij het besluit over al dan niet kunnen vrijstellen is van belang dat er wetenschappelijke zekerheid moet zijn ten aanzien van de effecten. Mede doordat in de periode na 2018 de grondwaterstanden zijn gedaald door droogte en de extra onttrekkingen t.o.v. gemiddelde zomers in voorgaande jaren, kan die zekerheid niet worden gegeven. Dit ondanks het uitvoeren van maatregelen voorafgaand aan 2018.

6. Zienswijzen met betrekking tot ondersteunende rapporten en modellen

6.a De gebruikte modellen zijn niet geschikt ter onderbouwing van het besluit

Zienswijze:

Indiener stelt dat de gewasverdamping in het geohydrologisch model overschat is en dat in het model geen rekening is gehouden met "niet beregende percelen". Indiener stelt dat deze aspecten ertoe leiden dat de berekende effecten van beregening op het Natura2000 een overschatting zijn. In een andere zienswijze wordt gesteld dat de geologische informatie in het model Deurnse Peel-Mariapeel onjuist is, volgens Deltares en Geologische Dienst zouden er minder slecht doorlatende lagen aanwezig zijn in het gebied.

Antwoord:

Deltares gebruikt in de passende beoordeling verschillende hydrologische modelstudies en schrijft daarover dat alle modelstudies onzekerheden kennen, die inherent zijn aan het grondwatermodellen. Uit alle studies kan worden opgemaakt dat de beregening in (en buiten) de beschermingszone een verlagend effect heeft op de stijghoogte en de freatische grondwaterstand in de natuurgebieden. Een mogelijke overschatting van de beregeningshoeveelheid heeft daarom geen invloed gehad op het besluit.

In het model zijn de percelen waar wel of geen beregening plaats vindt op de landbouwpercelen expliciet meegenomen in de berekening.

De opbouw van de ondergrond (verbreiding, diktes, doorlatendheden en weerstanden) is afkomstig van de beschikbare gegevens van Geologische Dienst, aangevuld met veldkenmerken en boringen van DLG en Stichting Bargerveen. Zij hebben bevestigd dat er slecht doorlatende lagen aanwezig zijn. Geohydrologisch is het model 2021 gelijk aan eerdere modellen. Tevens wordt opgemerkt dat de grens van de bufferzone(s) is bepaald bij eerdere onderzoeken en bij huidige besluit niet wordt aangepast.

Zienswijze:

Door indieners wordt gesteld dat door fouten in het verleden, de ondoordringbare laag in de Peel is verstoord, waardoor deze lekt, en dus als het ware leegloopt. Tevens wordt gesteld dat eerst onderzocht moet worden waar de gaten zitten en in hoeverre de bodemweerstand varieert, voordat er zinvolle effectberekeningen met een model uitgevoerd kunnen worden.

Antwoord:

Een natuurlijk functionerend systeem met actief hoogveen functioneert onafhankelijk van het regionale grondwatersysteem, omdat er bijvoorbeeld geen ontwatering en geen onttrekking aanwezig is. De Peelvenen is echter een hoogveengebied waar veel afgravingen hebben plaatsgevonden, en ontwatering en onttrekkingen plaatsvinden, waardoor hoofdzakelijk sprake is van herstellend hoogveen. Voor de ontwikkeling van veengroei en kwaliteitsverbetering van herstellend hoogveen zijn de juiste omstandigheden van het regionale grondwatersysteem belangrijk. Daarvoor zijn ook voldoende hoge grondwaterstanden in de omgeving van de Peel nodig. Als alle vergravingen afgedicht zijn zal nog steeds regenwater infiltreren en via het grondwater wegstromen, omdat een ondoordringbare laag niet bestaat. Veem en leem kunnen de stroming vertragen, maar niet tegenhouden. Hoge waterstanden in omgeving houden wel de stroming van grondwater uit het Natura2000 gebied tegen.

Deltares concludeert in de passende beoordeling over de effecten van onttrekkingen ten behoeve van beregening open teelt dat de huidige hydrologische modellen inzicht geven, maar dat deze niet geschikt zijn om de verlagingen in absolute getallen uit te drukken. Wel is in de passende beoordeling vermeld dat een significant negatief effect van beregeningen open teelten niet is uit te sluiten. Om met een model betrouwbaar te kunnen onderbouwen met welke hydrologische maatregelen de hydrologische omstandigheden worden bereikt om de duurzame staat van het hoogveen in stand te houden starten de Provincies Noord-Brabant en Limburg met opstellen van een nieuw grondwatermodel voor de Peelvenen. Daarbij worden ook nieuwe inzichten over de opbouw van de ondergrond (GeoTOP) en gebiedskennis gebruikt.

6.b Grenswaarde significant effect is arbitraire keuze (29)

Zienswijze:

Indieners plaatsen de nodige kanttekening bij het onderzoek van Deltares en dan met name bij het gehanteerde uitgangspunt van 'Bastmeijer (2021a en b3) dat als de natuurlijke kenmerken van een systeem, in dit geval een hoogveensysteem, niet op orde zijn, elke verslechtering hiervan (zoals bijvoorbeeld te ver uitzakkende grondwaterstanden), als significant negatief moet worden beschouwd.

Voorts zijn 'ter ondersteuning van de "passende beoordeling voor beregeningsbeleid Noord-Brabant" uit 2014 zogenaamde "cut-off criteria" gedefinieerd (Runhaar en Smolders, 2014). Deze zijn een beredeneerde keuze geweest, waarbij beoogd is deze Brabant-breed toepasbaar te laten zijn, behalve (voor zover hier relevant) voor de Deurnsche en Mariapeel, waar gekozen is voor een cut-off criterium van 0,5 cm. In plaats van hierbij aan te sluiten is ervoor gekozen om iedere verlaging van de grondwaterstand als significant effect aan te merken. Dit is dan ook een arbitraire keuze, die niet deugdelijk is onderbouwd door de daaraan ten grondslag liggende stukken en bovendien onnodig streng is. Daarnaast is geen rekening gehouden met zogenaamde kwelstromen. De arbitraire keuze voor een 'veilig' criterium is onterecht.

Antwoord:

Deltares is in haar passende beoordeling tot de conclusie gekomen dat als de natuurlijke kenmerken van een systeem, in dit geval een hoogveensysteem, niet op orde zijn, elke verslechtering hiervan (zoals bijvoorbeeld te ver uitzakkende grondwaterstanden), als significant negatief moet worden beschouwd.

Provincies beschouwen deze werkwijze van Deltares niet als een arbitraire keuze. Deltares baseert haar constatering op actuele inzichten over de habitatrichtlijn en het hoogveensysteem. Dat in het verleden een minder stringente technische norm in 2014 is bepaald, is geen belemmering om actuele inzichten te gebruiken bij het huidige besluit over de vrijstelling.

6.c Beperkte mogelijkheden tot review op onderzoeken

Zienswijze:

Indiener geeft aan dat in de rapporten veel aannames worden gedaan om die te gebruiken in de modellen. Vaak geeft de auteur zelf aan dat de berekende effecten een behoorlijke onzekerheidsmarge hebben. Indiener heeft vele bureaus in deze sector gevraagd om een review van alle stukken en een contra expertise uit te voeren. Daar zijn zij geen van allen op ingegaan. Indiener vindt dat hem het recht wordt onthouden – zelfs onmogelijk gemaakt – om zich te verweren in deze zaak. Hoe kunnen de provincie Noord-Brabant of Limburg wel deze mogelijkheid geven?

Antwoord:

Hydrologische modelleringen vormen het enige instrumentarium om de werkelijkheid mee na te bootsen en in beeld te brengen. Het is voor de overheid niet controleerbaar om welke redenen bureaus wel of geen contra-expertises willen uitvoeren. Van wetenschappelijke instellingen mag verwacht worden dat zij functioneren in dienst van de wetenschappelijke waarheid in plaats van 'in dienst van' opdrachtgevers.

6.d De referentiesituatie (nulmeting) is niet bekend

Zienswijze:

Indieners vinden het onbegrijpelijk dat gesteld wordt dat de kwalitatieve beginsituatie (de situatie op de referentiedatum) niet bekend is en dat desalniettemin wordt geconcludeerd dat sprake is van een significante verslechtering in de staat van instandhouding voor wat betreft de Deurnsche Peel/Mariapeel en (ondanks geconstateerde verbetering) een ontoereikende staat van instandhouding voor wat betreft de Grootte Peel. Hoe kun je dit vaststellen als je aangeeft de beginsituatie niet te kennen en uit de passende beoordeling tevens blijkt van verbetering, in ieder geval voor wat betreft de Grootte Peel?

Antwoord:

Deltares heeft in de passende beoordeling getoetst of de gemeten freatische grondwaterstanden en fluctuaties voldoen aan een de hydrologische vereisten voor de habitattypen. De lengte van de beschikbare meetreeksen varieert enorm, van decennia tot enkele jaren. Ook de meetfrequentie verschilt, ruwweg van tweemaal per maand, tot een aantal malen per dag. Niet op alle locaties staat een meetpunt, maar met de beschikbare meetpunten bestaat inzicht in de (veranderingen) van grondwaterstanden in de tijd, ook van de uitgangssituatie (dat vaak de nulmeting wordt genoemd) Op basis van de metingen concludeert Deltares dat de grondwatersituatie niet voldoet aan de hoogveencriteria.

Ook heeft Deltares in de passende beoordeling meerdere vegetatiekarteringen en alle beschikbare data gebruikt die de trend en de vroege situatie van de vegetaties weergeven. Op basis daarvan is de conclusie door Deltares geformuleerd. Deze conclusie luidt: "dat er weliswaar sprake is van enig ecologisch herstel, maar dat de doelen van het Natura2000 beheerplan nog buiten bereik zijn. Sterker nog, de combinatie van verdroging met de recente droogte heeft in de Mariapeel zelfs geleid tot achteruitgang van het prioritaire habitatype, actieve hoogvenen (H7110A). De staat van instandhouding voor wat betreft de ecologie is vanwege de sterke verdroging nog steeds ontoereikend. Beide gebieden hebben daarnaast ook te lijden van een te hoge stikstofdepositie."

6.e Door welke organisatie wordt Deltares geaccrediteerd?

Zienswijze:

Kunt u aangeven door welke organisatie Deltares wordt geaccrediteerd?

Antwoord:

Deltares beschikt over certificaten ISO 9001, ISO 14001 en ISO 45001. Meer informatie over Deltares en haar werkwijze is te vinden op de site www.deltares.nl.

6.f In de Passende Beoordeling worden gegevens gebruikt van belanghebbende natuurorganisaties

Zienswijze:

Indiener stelt dat het niet juridisch houdbaar is dat gegevens van (grond-) waterstanden verzameld door Werkgroep Behoud de Peel gebruikt zijn in een passende beoordeling, omdat de werkgroep eiser is in de juridische procedure. Indiener verzoekt de passende beoordeling op te schonen en deze gegevens niet te gebruiken.

Antwoord:

Er is gebruik gemaakt van openbare gegevens die beschikbaar zijn via 'dinoloket.nl' en 'grond-watertools.nl'. Eventueel opschonen van de data/ meetpunten zoals door indiener van zienswijze gevraagd wordt heeft geen invloed op de eindconclusie zoals die door Deltares is geformuleerd in de passende beoordeling.

6.g Onzekerheidsmarges in passende beoordeling

Zienswijze:

Indiener merkt op dat in de Passende Beoordeling gebruikt is gemaakt van uitkomsten van modellen, waarover Deltares in haar review heeft vermeld: *'De modelstudies geven inzicht in het effect van beregening, maar dat ze een onbekende onzekerheidsmarge hebben'*. Indiener stelt dat juist in het kader van de passende beoordeling zekerheid dient te bestaan over de daadwerkelijke effecten terwijl de door u geraadpleegde deskundige wijst op onbekende onzekerheden. Dat past niet in een passende beoordeling; zeker niet gelet op de gevolgen voor de omliggende bedrijven.

Antwoord:

Deltares heeft vermeld dat er onzekerheden zijn, en tevens een conclusie getrokken na uitgebreid onderzoek en bestudering van diverse andere modellen en informatie (zie literatuurlijst in de passende beoordeling). In de passende beoordeling in hoofdstuk 6 worden conclusies getrokken door Deltares:

De modelstudies kennen verschillende, niet onderzochte, onzekerheden waardoor het (nu) niet mogelijk is om het berekeningseffect in absolute centimeters te bepalen. In algemene zin geldt dat beregening de stijghoogte verlaagt en daardoor ook de Gemiddeld Laagste grondwaterstand (GLG) en de wegzijging verhoogd. Dit werkt potentieel negatief op de vereiste abiotische randvoorwaarden. Deze zijn ook door andere oorzaken al slecht. Hierdoor wordt het behalen van de natuurdoelen negatief beïnvloed. Het exacte effect blijft een inschatting vanwege de beperkingen van de invoer en de toegepaste modellen. Weinig discussie kan er bestaan over de richting van de effecten van de grondwateronttrekkingen voor beregening. Dit wordt door alle modelstudies bevestigd. De beregening binnen de beschermingszone draagt zeker bij aan een tijdelijke stijghoogteverlaging en daardoor een daling van de freatische grondwaterstand en toename van wegzijging.

In het rapport van Deltares wordt de zekerheid van de hydrologische effecten duidelijk vermeld. Die conclusie van Deltares kan gebruikt worden bij besluitvorming door overheden.

7. Zienswijzen met betrekking tot overige zaken in het beheerplan

7.a Is behoud en herstel van Actief hoogveen wel realistisch?

Zienswijze:

1. De afgelopen jaren heeft duidelijk aangegeven dat klimaatverandering gevolgen heeft voor de weersomstandigheden. Deze plannen (poging tot herstel van hoogveen) zijn gemaakt toen we nog niet zo doordrongen waren van de klimaatveranderingen. De vraag is of het behoud en herstel van hoogveen nog wel realistisch is.
2. Uit de passende beoordeling blijkt dat de peilen vooral in de zomerperiode ver zakken onder het voor hoogveen gewenst niveau van "30 cm - maaiveld", zelfs tot 120 cm minus maaiveld. De effecten van het onttrekken van grondwater worden beraamd op 5 tot maximaal 10 cm. Het verbieden van het onttrekken van grondwater t.b.v. landbouwkundige doeleinden zal daarom nooit leiden tot het bereiken van het streefbeeld "30 cm - minus maaiveld". Andere factoren zoals klimaatverandering en lekkage (in het natuurgebied naar het diepere grondwater) leiden al tot grote dalingen van het grondwater. Ook bij het volledig verbieden van beregening zal niet voldaan worden aan de Hoogveen eisen. Als hier niet aan voldaan wordt, zal er ook geen ontwikkeling van hoogveen plaatsvinden.

Antwoord:

3. Hoogveenbehoud en herstel van kwaliteit wordt door hoogveendeskundigen (Witte et al., 2009a,b; Bijlsma et al., 2011) nog steeds als realistisch gezien, ook bij hoger temperaturen. Wel is duidelijk dat bij een niet optimale waterhuishoudkundige inrichting van hoogveenrestanten het risico op belemmering van het hoogveenherstel door klimaatverandering groot zal zijn (Schouwenaars et al., 2019). Als de sponswerking van het hoogveen wordt hersteld kan dit habitatype ook langdurige perioden van droogte overbruggen.
4. Op zichzelf zal klimaatverandering niet leiden tot daling van het grondwaterpeil, het is de combinatie van klimaat, de inrichting van het gebied (vooral gericht op afvoeren oppervlakteater bij hoge waterstanden) en de toename van grondwateronttrekkingen die ertoe leidt dat het grondwater in droge perioden te veel uitzakt.

Zienswijze:

Indieners stellen dat er onduidelijkheid is over de oppervlakte van de habitats Actief Hoogveen en Herstellend Hoogveen ten tijde van ontwerp wijzigingsbesluit. Voorts is onduidelijk hoeveel hiervan nu aanwezig is (exacte locatie en omvang).

Volgens indieners zou mondeling zijn verteld dat de oppervlakte van 28 ha naar 280 ha is toegenomen. Een toename van de oppervlakte hoogveen rechtvaardigt niet dat verstrekkende maatregelen t.a.v. beregening nodig zouden zijn.

Antwoord:

In het Natura2000 beheerplan is vermeld welke oppervlakte actief hoogveen aanwezig was, zijnde ca 150 m². Deze hoogveenvegetaties komen al vele jaren voor in de veenputten in de Mariaveen. Alleen daar waar de hoogveenvegetatie over de rand van een van de veenputten heen groeide was de oppervlakte voldoende om aan de definitie van actief hoogveen te voldoen (Jansen et al, 2013). Tijdens een veldbezoek van hoogveendeskundigen in 2021 bleek deze locatie niet meer aan de eisen van het habitatype te voldoen. De gewenste hoogveensoorten zijn nog steeds aanwezig, maar hebben zich teruggetrokken in de afzonderlijke veenputjes, waardoor de oppervlakte onder het voor het habitatype vereiste minimum van 100 m² is gekomen.

Vanuit de provincie Brabant is verteld welke effecten berekend zijn van het project Leegveld, waarbij gezegd is dat de toename van oppervlakte enkel met geschikte omstandigheden plaatsvindt (dat is niet een areaal hoogveen). Deze effecten zijn nog niet gerealiseerd en mogen n.a.v. uitspraak van de Raad van State inzake PAS ook niet in beschouwing worden genomen.

7.b Er wordt onvoldoende rekening gehouden met de overige natuur in de Peel

Zienswijze:

De Wet natuurbescherming definieert bestaand gebruik als volgt: "het gebruik dat ten tijde van de aanwijzing van het Natura2000 gebied bekend is of redelijkerwijs bekend had kunnen zijn bij het bevoegd gezag". Dit geldt niet alleen voor landbouw maar ook voor natuur is mijn stelling. In de documenten die u gebruikt ter onderbouwing van het voorontwerp om beregening te verbieden gaat u uit van een bepaalde omvang van het te beschermen hoogveen. Uit de beheertypenkaart van het vigerende Natuur beheerplan 2022 is er maar 161 ha Hoogveen aanwezig in der Deurnsche en Mariapeel en 31 ha in de Grootte Peel. Daarnaast is er respectievelijk 348 ha en 50 ha bostype aanwezig.

Ten tijde van het aanwijzing besluit stonden deze bossen er al en er is door beide provincies niet voldoende aandacht besteed aan de status en het behoud van deze 398 ha bos - bij het aanwijzingsbesluit - die nu moet wijken door bomenkap en verdrinking. Bent u het met me eens dat deze bossen NB rechten - Ex Tunc - hebben en niet mogen wijken en derhalve u een besluit neemt op een onrechtmatig plan?

Antwoord:

Dit besluit gaat niet over het kappen of verdrinken van bossen, maar alleen over het niet-vrijstellen van beregening open teelten uit grondwater.

7.c Er zijn onverklaarbare verschillen in de bufferzones aan beide zijden van de grens Limburg-Noord-Brabant

Zienswijze:

Indieners constateren dat aan weerszijde van de provinciegrens de bufferzones een verschillende breedte hebben en op enkele plekken langs een Natura2000 gebied een bufferzone ontbreekt. Het zijn onverklaarbare, grote verschillen in de omvang van de bufferzone.

Tevens wordt als een zienswijze genoemd dat de berekende effecten met het model nabij De Bult beïnvloed zijn door de modelrand en dat daardoor de bufferzone rondom De Bult te smal zou zijn.

Antwoord:

Constatering van indiener(s) inzake het ontbreken van bufferzones in provincie Limburg of verschil in omvang van een bufferzone nabij de provinciegrens is terecht. Het huidige besluit heeft betrekking op vigerend Natura2000 beheerplan en betreft de huidige bufferzones rondom de Natura2000 gebieden.

De rand van het deelmodel Deurnsche Peel en Mariapeel heeft een vaste stijghoogte. Dat betekent dat op de modelrand geen grondwaterstandsverlagingen kunnen optreden. Effecten van beregening nabij de modelrand zijn waarschijnlijk een onderschatting. Dit heeft geen invloed gehad op het besluit of op de huidige begrenzing van de bufferzones. Er wordt een nieuw provinciegrens overschrijdend model opgesteld. Daarbij zal de modelrand op grotere afstand liggen dan in het model 2021 van De Bult.

7.d Onjuist beeld van hoogveenontwikkeling o.b.v. een veldbezoek

Zienswijze:

Indieners concluderen dat op basis van meerdere bronnen (rapport van de Zuidelijke Rekenkamer, vegetatiekarteringen) een positief beeld ontstaat over de gewenste natuurdoelen. Deze positieve beoordeling staat in schril contrast met het beeld dat door Deltares wordt geschetst in de Pb. Voor zover indieners begrijpen, wordt dat uitsluitend veroorzaakt door de conclusies van de hoogveendeskundigen naar aanleiding van een terreinbezoek in maart 2021 aan de Mariapeel. 'De vegetatie is nog wel aanwezig, maar de verschillende losse vegetaties vormen op het moment van kartering geen geheel meer. Het hoogveen is meer versnipperd en voldoet niet meer aan de criteria voor actief hoogveen'. Indieners zijn van oordeel dat deze conclusie veel te voorbarig is. Gebiedskenners wijzen erop dat in de winterperiode nooit levend hoogveen zichtbaar is. De drijfzillen, waarop het hoogveen groeit, zakt elke winter naar de bodem van het water. Als de temperatuur in het voorjaar stijgt, komen ook de drijfzillen weer omhoog en wordt het veen weer zichtbaar. Onze conclusie is dat genoemde deskundigen zich onvoldoende verdiept lijken te hebben in de invloed van temperatuur op de zichtbaarheid van hoogveen. Voorts constateren indieners dat er veel te veel gewicht wordt gehecht aan de rapportage van de hoogveendeskundigen tijdens hun bezoek in maart 2021. Dat is niet alleen onevenwichtig. Het is ook onterecht. Hierdoor ontstaat namelijk een onjuist beeld over de ontwikkeling van de veenvegetatie, die feitelijk veel positiever is dan dat in de Pb wordt geschetst.

Antwoord:

Het doel van het veldbezoek in maart 2021 was om vast te stellen of zich nog over een voldoende oppervlakte een boven het grondwater uitgroeiende veenmossenvegetatie bevond. Hiervoor werden de veenputten bezocht waar tijdens een eerder bezoek (Jansen et al, 2013) actief hoogveen was aangetroffen over een oppervlakte van ca 150 m². In maart zijn door de vochtige omstandigheden in de winter veenmossen beter ontwikkeld dan in de zomer. De hoogveendeskundigen hebben vastgesteld dat de gewenste soorten nog steeds aanwezig zijn, maar zich hebben teruggetrokken in de afzonderlijke veenputjes. Daardoor is de oppervlakte van het habitatype verminderd tot onder het minimum-oppervlak van 100 m².

7.e Mogelijke ontheffing bufferzones grenzend aan zones 3 en 4 onvoldoende onderzocht

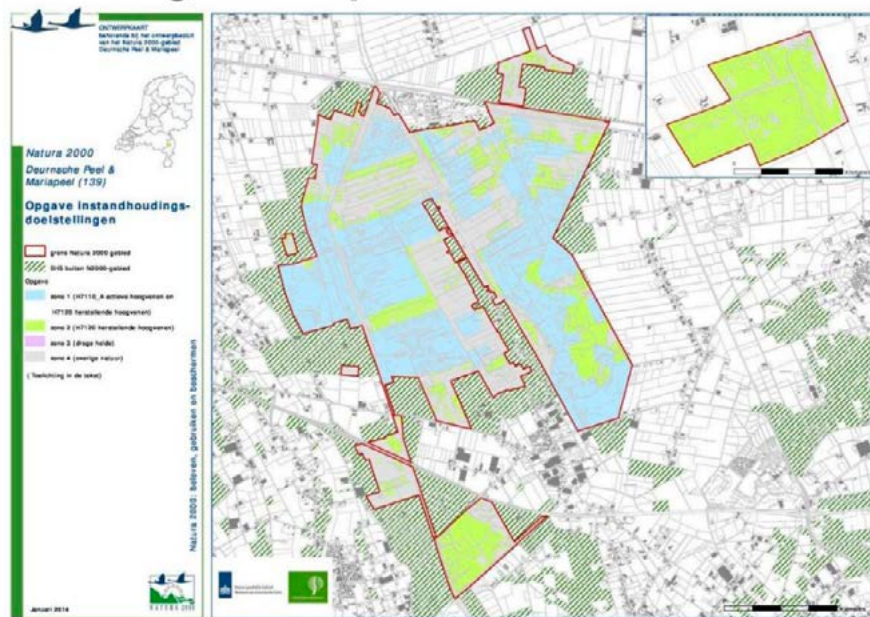
Zienswijze:

Indieners zijn van mening dat e onvoldoende is onderzocht of dan toch tenminste voor de bufferzones grenzend aan zones 3 en 4 een ontheffing voor berekening ten behoeve van open teelten had kunnen worden opgenomen. Deze zones 3 en 4, zijn niet of weinig gevoelig voor verdroging. Tevens zijn indieners van mening dat onderzocht had moeten worden of in delen van de bufferzone welke grenzen aan hooggelegen gebiedsdelen in het Natura2000 gebied de vrijstelling gehandhaafd had kunnen worden.

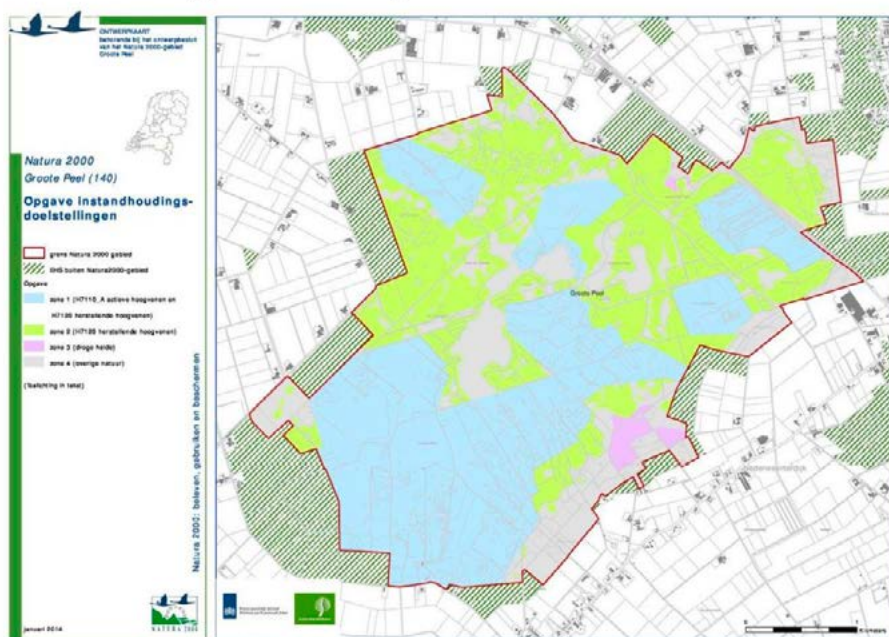
Antwoord:

Zones 3 en 4, alsmede hooggelegen delen van het Natura2000 gebied, zijn beperkt in oppervlakte ten opzichte van de oppervlakte van zone 1 en 2 en van de oppervlakte habitatype 'herstellend hoogveen' (dat verspreid over de Natura2000 voorkomt). Bufferzones nabij zone 3 en 4 en hogere delen van de Groote Peel en De Bult zijn onderdeel van het grondwatersysteem van de Peelgebieden, dus ook onttrekking nabij deze zones kan significante invloed hebben op de instandhoudingsdoelen in zone 1 of 2 in het gebied. Daarom kan onttrekking voor berekening ook in de kleine delen van de bufferzone nabij zone 3 en 4 niet worden vrijgesteld.

Huidig beheerplan

Huidig beheerplan

7.f Terminologie bufferzones is onduidelijk

Zienswijze: Arvalis juristen t.b.v. maatschap Asten-Litens

Indieners vinden de terminologie over bufferzones in het huidige beheerplan Natura2000 verwarrend en zijn bezorgd dat er buiten de gepresenteerde kaart behorende bij het ontwerp besluit nog andere bufferzones bestaan.

Antwoord:

Al de genoemde verschillende begrippen van bufferzones in het beheerplan Natura2000 vallen binnen de begrenzing van bufferzone zoals op de kaart is vermeld die gepubliceerd is in mei 2022 (zie bijlage). De grens van de bufferzones is conform eerder genomen besluiten van provincies en waterschappen, deze grens wordt door besluitvorming in 2022 niet aangepast. Onderzoek naar verschillende omvang van bufferzones wordt in komende jaren gestart (zie antwoord 7c).

Ter toelichting:

een beschrijving van de bufferzones vermeld in het Natura2000 beheerplan (citaten met pagina-nummers uit beheerplan Natura2000):

- Pagina 80-83: Direct rondom de Peelgebieden zijn bufferzones opgenomen binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN) of Ecologische Hoofdstructuur (EHS) die nog moet worden aangekocht en ingericht (de groene vlakken 'nieuwe natuur').
- Pagina 86: In provinciale beleidsplannen (Provinciaal Waterplan) zijn beide Natura2000 gebieden aangemerkt als natte natuurparel. Natte natuurparels zijn natuurgebieden binnen het NNN waarin de hydrologische situatie hersteld moet worden. In en om natte natuurparels mogen geen maatregelen worden genomen die negatieve effecten hebben op de hydrologische situatie in het gebied. Concreet geldt voor de Deurnsche Peel een bufferzone van gemiddeld 1 km en voor de Grootte Peel een bufferzone van 2 km. Voor de Mariapeel geldt een bufferzone van 2 km. De aanwijzing van natte natuurparels en het instellen van bufferzones (o.a. vastgelegd op kaartbijlage 11 bij de Omgevingsverordening Limburg) zijn enkele maatregelen, die een verdere verslechtering van de hydrologische situatie stoppen (wateropgave) en ze zijn daarom van belang voor de realisatie van de instandhoudingsdoelen.
- Pagina 91: GGOR maatregelen in bufferzone rondom Grootte Peel, met verwijzing naar de visie Grootte peel d.d. 2012. In deze visie (hoofdstuk 3) staat vermeld dat de GGOR maatregelen worden uitgevoerd in NNN en attentiezone rondom Grootte Peel.
- Pagina 92 en 104: Bufferzone in GGOR-visie d.d. 2009, ook dit betreft NNN en attentiezone.
- Pagina 105: het gebruik van nieuwe beregeningsputten voor grondwateronttrekkingen ten behoeve van beregening open teelt is, zowel in de bufferzones verdrogingsgevoelige natuurgebieden als daarbuiten, niet vrijgesteld (categorie 4). Dit gebruik is ook volgens het huidige stand-still beleid van het Waterschap niet toegestaan. Waterschap Aa en Maas verleent in beginsel geen nieuwe vergunningen voor grondwaterberegening in de beschermingszones.

7.g Toekomst van instandhoudingsdoelen t.o.v. stikstof

Zienswijze:

1. De instandhoudingsdoelen zijn onrealistisch. Vasthouden aan herstel van actief en herstellend hoogveen is niet realistisch, want de doelen worden niet gehaald. Ook niet als er een beregeningsverbod zou komen of als je drastisch de stikstof omlaag breng. De KDW is zo laag dat je daar toch niet onder komt. De enige manier om hieruit te komen is het aanpassen van de doelen en de natuurwetgeving, zodat bij alle maatregelen die genomen worden eerst een sociale en maatschappelijke kosten/baten analyse gemaakt kan worden.
2. Indiener constateert dat er een grote tegenstrijdigheid zit in de gevolgen van het "stikstof beleid" en de hydrologie. Met het "Stikstof beleid" wil men o.a. melkveebedrijven (piekbelasters) uit de buurt hebben van N2000 gebieden. Door het onttrekkingsverbod en de vernatting rondom de Peelvenen zijn deze gronden dadelijk feitelijk allen nog geschikt voor grasland. En om grasland te benutten heb je koeien nodig. Het is in dit kader juist wenselijk om zoveel mogelijk melkveebedrijven rond de Peelvenen te behouden. Indiener vindt dat hier integraal naar gekeken moet worden. Indiener vraagt naar de mening van de provincies.

Antwoord:

Op dit moment staan de instandhoudingsdoelen zoals opgenomen in het aanwijzingsbesluit voor de Peelvenen niet ter discussie. Als bevoegd gezag voor Natura2000 moeten wij ervoor zorgen dat de instandhoudingsdoelen op termijn gehaald worden. Het betrokken besluit gaat erom of er nog een vrijstelling in het beheerplan kan worden opgenomen voor grondwateronttrekking ten behoeve van beregening open agrarische teelten. In de passende beoordeling is rekening gehouden met de instandhoudingsdoelen en de conclusie is dat significante gevolgen niet kunnen worden uitgesloten waardoor opnieuw vrijstellen niet mogelijk is.

Wij zijn het eens met de opmerking dat integraal naar het gebied gekeken moet worden. Op dit moment zijn beide provincies betrokken bij de Gebiedsgerichte Aanpak Vitale Peel om de opgave rond natuurherstel/natuurverbetering, waterhuishouding en landbouwkundig gebruik in samenhang te bekijken.

8. Zienswijzen met betrekking tot grondwatermaatregelen

8.a Er zijn al veel maatregelen aan de watervoorziening uitgevoerd

Zienswijze:

Indiëners stellen dat er vernattingmaatregelen in het Natura2000 gebied en vele maatregelen t.b.v. waterconservering en infiltratie buiten het Natura2000 gebied zijn uitgevoerd. Daar had meer rekening mee gehouden moeten worden. Ook met toekomstige maatregelen die opgenomen zijn in de huidige plannen van waterschappen had meer rekening gehouden moeten worden.

Indiëners zienswijze vinden het onbegrijpelijk dat na de uitspraak van de Raad van State op 24 februari 2021 niet nader onderzocht is welke maatregelen nog kunnen worden uitgevoerd, wat de positieve effecten daarvan zijn en of deze opwegen tegen de effecten van de grondwateronttrekkingen via de beregeningsputten ten behoeve van de open teelten. Daarbij is het niet verplicht dat die maatregelen feitelijk allemaal al zijn getroffen en effectief zijn.

Antwoord:

We willen onze waardering uitspreken voor maatregelen om water beter vast te houden.

De huidige inspanningen hebben enige verhoging van grondwaterstanden opgeleverd of enige afname van de invloed van beregening opgeleverd. In de passende beoordeling effecten beregening Peelvenen (Deltares, 2021) is de deelconclusie ten aanzien van ecologie: "voor de ecologie is enig herstel waarneembaar als gevolg van interne hydrologische herstelmaatregelen. Beide gebieden zijn evenwel nog steeds sterk verdroogd hetgeen ook blijkt uit de toestand van de vegetatie. Hierdoor is de doelstelling in het Natura2000 beheerplan nog buiten bereik". Op basis van metingen in het Natura2000 gebied kan echter worden geconstateerd dat nu (2022) nog steeds de kwaliteit van de habitats overwegend "niet goed is", juist ook in het boerenkuilen complex in de Mariapeel. Dat is ondanks de vernattingmaatregelen binnen en buiten het Natura2000 gebied en mede door de invloed van droge jaren. De invloed van droge jaren is een aspect waar nu wel rekening mee gehouden moet worden.

Tevens geldt dat een besluit inzake een vrijstelling alleen gebaseerd kan worden op ecologische argumenten en ecologische kwaliteit van het Natura2000 gebied (zoals vermeld in de habitatrichtlijn en bevestigd door Raad van State). Effecten van toekomstige maatregelen, die nog niet zijn uitgevoerd, mogen daarbij geen rol spelen (uitspraak Raad van State).

8.b Ongelijke behandeling t.o.v. overige onttrekkers

Zienswijze:

Middels onderhavig plan wordt de vrijstelling voor het onttrekken van grondwater ten behoeve van open teelten ingetrokken. Over het onttrekken ten behoeve van andere doeleinden wordt niet gerept, bijvoorbeeld drinkwaterwinning, industriële onttrekkingen of onttrekkingen door particulieren. Deze veroorzaken ook effecten. Ook de toename van versteend oppervlak heeft de inzigging van neerslag in de ondergrond aanmerkelijk verminderd; daardoor wordt het grondwater minder aangevuld. Waarom wordt de landbouw aangepakt en andere onttrekkers niet?

Antwoord:

In het vigerende Natura2000-plan van 2017 zijn er geen andere onttrekkingen van grondwater vrijgesteld van de Wnb-vergunningplicht, tenzij zij al beschikken over een vigerende Wnb-vergunning:

- Op blz. 106 van het Natura2000-beheerplan staat: "grondwateronttrekkingen, zowel in de bufferzones van verdrogingsgevoelige natuurgebieden als daarbuiten, voor ander gebruik dan voor grondwateronttrekkingen ten behoeve van beregening open teelt, zullen per geval getoetst moeten worden aan de Wet natuurbescherming (categorie 4);"

- Op diezelfde bladzijde: “De waterwinning heeft reeds een vergunning op basis van de toenmalige Natuurbeschermingswet en wordt daarom in dit beheerplan niet opnieuw getoetst.”

8.c Mogelijke verdere maatregelen onvoldoende onderzocht

Zienswijze:

Indieners vinden het onbegrijpelijk dat gedurende de doorlopen procedures en vooral ook sedert de uitspraak van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State van 24 februari 2021 niet nader onderzocht is welke maatregelen nog kunnen worden uitgevoerd, wat de positieve effecten daarvan zijn en of deze opwegen tegen de effecten van de grondwateronttrekkingen via de beregeningsputten ten behoeve van de open teelten.

Dergelijk onderzoek had in redelijkheid behoren plaats te vinden, alvorens tot een ingrijpende maatregel zoals het schrappen van de vrijstelling over te gaan.

Indieners geven aan dat het de verkeerde volgorde is eerst de vrijstelling te schrappen en vervolgens te bekijken welke maatregelen nog getroffen kunnen worden om eventueel weer een vrijstelling te kunnen invoeren. Dat getuigt niet van een zorgvuldige voorbereiding van een besluit en indieners worden onevenredig getroffen door de gevolgen hiervan.

Antwoord:

De besluitvorming over vrijstelling mag volgens habitatrichtlijn en jurisprudentie (o.a. uitspraken Raad van State) alleen gebaseerd zijn op:

- Ecologische argumenten en de kwaliteit van de habitats
- De situatie met onherroepelijk vastgestelde planmaatregelen en uitgevoerde maatregelen

Voor de besluitvorming over de vrijstelling zou een onderzoek naar toekomstige maatregelen niet gebruikt mogen worden, dus is dat onderzoek ook niet uitgevoerd t.b.v. deze besluitvorming. Voor het verbeteren van de hydrologische omstandigheden is het onderzoek naar diverse maatregelen dit jaar gestart in het kader van GGA, Novi, LiWa. De suggesties genoemd in de zienswijze worden meegenomen in een lijst van mogelijke maatregelen.

9. Zienswijzen met betrekking tot toekomstige plannen

9.a Start herziening Natura2000-beheerplan Peelvenen: (33)

Zienswijze:

Tijdens een presentatie van de Provincie Limburg is aangegeven dat ergens in 2023 wordt gestart met de herziening van het Natura2000-beheerplan Peelvenen. Daarbij wordt ook gestart met het ontwikkelen van een nieuw hydrologisch model voor onderbouwing van een eventuele nieuwe vrijstellingsregeling tot en met 2030 of verder.

Gezien de desastreuze gevolgen van het schrappen van de vrijstelling voor de beregening voor open teelten in het ontwerp-wijzigingsbesluit verzoeken cliënten u niet tot 2023 te wachten maar op de kortst mogelijke tijd hiermee te starten. Cliënten vragen aandacht voor het volgende: er is geen samenhangende lange termijn visie/beleid als het gaat om natuur en landbouw. Visie nodig om op lange termijn de natuur én de landbouw perspectief te geven. Beleid is nodig om hierin de juiste kaders te voorzien. Lange termijn is nodig om een levensvatbare landbouw te ontwikkelen binnen de geldende kaders. Met het huidige beleid/beheerplan is het niet meer mogelijk de gronden gelegen in de bufferzones op financieel en normaal verantwoorde wijze landbouwkundig te gebruiken.

Antwoord:

Het Natura2000-beheerplan van de Peelvenen is in 2017 door de colleges van GS van Noord-Brabant en Limburg vastgesteld. De wettelijke termijn van geldigheid is 6 jaar, met een maximale verlenging van nog eens 6 jaar. Dit laat onverlet dat, als daar noodzaak toe is, onderdelen van het beheerplan bij een nieuw besluit van GS kunnen worden gewijzigd. Vooruitlopend op het herzien van het beheerplan wordt in 2023 een natuurdoelanalyse opgesteld, waaruit moet blijken wat de huidige toestand en trend is van de aangewezen habitattypen en Habitat- en Vogelrichtlijnsoorten. De voorbereidingen van een nieuw hydrologisch model voor de Peelvenen zijn gestart. Dit model heeft als doel de benodigde hydrologische maatregelen te bepalen en te ondersteunen bij de beoordeling óf en onder welke voorwaarden een vrijstelling van vergunningplicht van grondwateronttrekkingen mogelijk is.

De provincies hebben veel beleid m.b.t. de Peelvenen vastgesteld, waarin een visie is geformuleerd op de lange termijn: Provinciale Omgevingsvisies, Natuurvisies, Waterprogramma's. Daarnaast zijn er diverse plannen nog in ontwikkeling, zoals Gebiedsplan NPLG, Natuurdoelanalyse e.d.

Uit de vigerende plandocumenten blijkt een éénduidige visie, namelijk dat de natuur in en rond Peelvenen belangrijk is en instandhouding verdient. Op grond van de Habitatrichtlijn en Wet natuurbescherming zijn voor de Natura2000-gebieden de door het Rijk aangewezen natuurdoelstellingen leidend en kan alleen dáár binnen een uitvoeringswijze worden gekozen die afgestemd is op andere (maatschappelijke) belangen.

9.b Strijd met zorgvuldigheidsbeginsel: Overgangsperiode van 2 jaar is te kort / onvoldoende (geborgde) overgangsregeling (6)

Zienswijze:

Indieners geven aan dat gesproken wordt over een overgangsperiode van twee jaar, waarin beregening onder voorwaarden mogelijk blijft. Op het moment dat grondwaterstanden te ver wegzakken en de kwetsbare toestand van de Peelvenen dreigt te verslechteren, worden beperkingen opgelegd voor beregening uit grondwater. Vooraf is niet duidelijk hoe dit bepaald zal worden en of beregening in het kader van de overgangsregeling überhaupt nog wel mogelijk zal zijn. Op basis van het rapport van Deltares is immers vastgesteld dat de staat van instandhouding onvoldoende is en

iedere onttrekking een significant negatief effect kan hebben. Vanuit dat perspectief bezien, biedt de overgangsregeling dan ook geen enkele zekerheid. De conclusie moet dan ook zijn dat de overgangsregeling geen compensatie biedt voor de nadelige gevolgen van het voorgenomen besluit. De overgangstermijn is niet in het ontwerp-besluit opgenomen. Op dit moment vindt de uitwerking van de intentieovereenkomst plaats, waardoor nog onduidelijk is welke afspraken er gemaakt worden en of dit acceptabel is voor cliënt.

Antwoord:

De provincies beogen een overgangsperiode in te stellen van twee jaar, waarbinnen agrariërs zich kunnen voorbereiden op een bedrijfsvoering die in mindere mate afhankelijk is van beregening uit grondwater en waarin ook de overheden en natuurbeheerders zich extra inspanssen om de watersituatie in en om het Natura2000-gebied te verbeteren. De overgangsperiode beoogt bij te dragen aan het voorkómen van verdere achteruitgang van de aanwezige natuurwaarden en hanteert als vertrekpunt de reguliere uitvoering van hydrologische herstelmaatregelen zoals opgenomen in het vigerende Natura2000-beheerplan en de reguliere (overige) afspraken over vermindering van verdroging. Er is in de overgangsperiode zowel behoefte aan de wateraanpak in het veld (uitvoering) als aan nadere verkenningen en analyses (modellering). Het is nodig om in de overgangsperiode 2023-2024 transitie maatregelen te stimuleren, die leiden tot beter waterbeheer en tot minder (grond)watergebruik.

9.c Tijdelijk onttrekkingsverbod

Zienswijze:

Voor agrarische ondernemers is er ook in de overgangsperiode onvoldoende rechtszekerheid over het kunnen beregenen bij droogte als er alsnog een tijdelijk onttrekkingsverbod kan worden ingesteld. Voor het investeren in teelten en voorzieningen biedt dat geen verantwoorde basis, terwijl bedrijven tot dit moment wel konden vertrouwen op grondwateronttrekking.

Antwoord:

In eerdere communicatie n.a.v. het niet-vrijstellingsbesluit is inderdaad gesproken over een mogelijk tijdelijk onttrekkingsverbod tijdens de overgangsperiode. In het kader van het niet-vrijstellingsbesluit is dit, door gewijzigde inzichten, op dit moment niet meer aan de orde.

Niettemin is er geen zekerheid te bieden dat beregening mogelijk blijft bij grote droogte: los van het niet-vrijstellingsbesluit hebben waterschappen en provincies de mogelijkheid om op basis van de Waterwet resp. de Wet natuurbescherming de mogelijkheid om ad hoc te besluiten tot een verbod op grondwateronttrekkingen, om calamiteiten te voorkomen. De provincie heeft met de beide waterschappen een intentieovereenkomst afgesproken, waarin zij stappen zetten om de situatie te verbeteren (transitiemaatregelen, nieuwe modellering, handhavingsstrategie), maar dat betreft intenties en geen planbesluiten.

9.d Beperkte communicatie

Zienswijze:

Indieners geven aan dat de provincie gebrekkig heeft gecommuniceerd over dit besluit. Voor de meeste agrariërs kwam het voorstel om de vrijstelling beregening open teelten in de bufferzone in te trekken als een complete verassing. Dit kan en moet anders.

Antwoord:

De provincies Limburg en Noord-Brabant publiceren hun planbesluiten van welke aard dan ook op respectievelijk www.officielebekendmakingen.nl/provinciaal_blad en <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/prb-2022-6166.html>; dergelijke aankondigingen komen terecht bij eenieder die zich geabonneerd heeft op het ontvangen van dergelijke voor hem/haar relevante bekendmakingen.

Daarnaast heeft het besluit ten gemeentehuize ter visie gelegen.

Ten tijde van het ontwerp-besluit is een persbericht verspreid om aandacht te vragen voor deze wijziging.

Wij delen evenwel de gedachte dat een actievere bekendmaking van dit soort besluiten de voorkeur verdient. In provincie Limburg zullen we, net zoals provincie Noord-Brabant, in het vervolg voor de Natura2000-planbeslissingen ook weer advertenties plaatsen in de regionale dag- en lokale weekbladen.

Voor verdere informatie kunt u terecht op: <https://www.brabant.nl/actueel/nieuws/natuur-en-landschap/2022/nieuw-aangepast-beheerplan-peelvenen-en-overgangperiode-voor-agrariers-beperking-berekening>

10. Gevolgen van de ingediende zienswijzen

Uit bovenstaande zienswijzen en het proces rond het wijzigingsbesluit is waardevolle informatie opgehaald. In dit hoofdstuk wordt aangegeven welke aanpassingen als gevolg van de zienswijzen worden doorgevoerd in het wijzigingsbesluit en wat relevant is voor toekomstige vernieuwing van het beheerplan (2023-2024).

10.1 Verduidelijking status bestaande rechten

Er blijkt onduidelijkheid te bestaan rond de status van bestaande rechten (kortgezegd: Wnb vergunning of toestemming van voor de referentiedatum 10 juni 1994) in relatie tot het besluit. Dit is opgehelderd in hoofdstuk 4b, deze argumentatie wordt opgenomen in het beheerplan.

Onderstaande tekst wordt in het wijzigingsbesluit opgenomen:

Hiermee wordt geen verbod ingesteld op grond van de Wet natuurbescherming. Niet langer vrijstellen betekent dat de reguliere systematiek ten aanzien van vergunningverlening geldt vanuit de Wnb. Dat betekent dat per individueel geval moet worden bekeken in hoeverre deze van toepassing is op de betreffende grondwateronttrekking. Dit kan betekenen dat er op grond van artikel 2.7, lid 2 Wnb een vergunningplicht geldt als significante gevolgen op voorhand niet zijn uit te sluiten. Tegelijkertijd kan het zo zijn dat er sprake is van bestaande rechten uit het verleden (kortgezegd: een Wnb vergunning of toestemming van voor de referentiedatum 10 juni 1994) waardoor wellicht geen (nieuwe) vergunning aangevraagd hoeft te worden. Deze bestaande rechten worden door het besluit niet aangetast.

10.2 Verduidelijken definitie open teelten

De definitie van open teelten was niet duidelijk opgenomen in het ontwerp-besluit. In hoofdstuk 4f is de definitie die de provincies hanteren beschreven, deze wordt ook opgenomen in het definitieve wijzigingsbesluit:

Onder open teelten vallen alle teelten (akkerbouw, weilanden, vollegrondstuinbouw) die niet onder glas of in tunnels worden geteeld. Er is in deze teelten een continu open contact met de atmosfeer. Bedekte teelten zijn bedrijfsmatige teelten onder glas of in tunnels waarbij geen continu open contact met de atmosfeer is. Hieronder vallen ook teelten in bedekte ruimten niet zijnde kassen of tunnels.

Tunnels kunnen dus ook onder de bedekte teelt vallen, mits de tunnel afgesloten is en gedurende de teeltperiode blijft staan. Teelten waarbij het plastic tijdens de teelt wordt verwijderd, moeten worden gezien als onbedekte teelt.

10.3 Bijdragen aan toekomstige ontwikkeling van maatregelen

Er is in 2019 voor gekozen om de nieuwe door de Rechtbank gevraagde beoordeling van de grondwateronttrekkingen door te rekenen met behulp van de bestaande modellen en op basis van het tot dan toe vaststaande pakket watermaatregelen. Deze keuze was gebaseerd op een uitspraak van de Raad van State dat voorschrijft dat alleen uitgevoerde maatregelen in beschouwing mogen worden genomen, waarvan bovendien de verwachte voordelen vaststaan. Nieuwe maatregelen konden niet worden meegenomen in het kader van het onderzoek.

Verschillende zienswijzen hebben ideeën aangedragen voor additionele waterbesparing of andere watermaatregelen. Deze zijn recent in beeld gekomen, mede als gevolg van het ontwerpbesluit tot niet-vrijstelling. Dergelijke nieuwe maatregelen zullen voor vernieuwing van (o.a. de hydrologische paragraaf van) het Natura2000-beheerplan worden verzameld, doorgerekend en beoordeeld (2023-2024).

Brabantlaan 1
Postbus 90151
5200 MC 's-Hertogenbosch
Telefoon (073) 681 28 12
www.brabant.nl